

УДК: 378:811.111

DOI: <http://doi.org/10.32589/1817-8510.2024.1.298904>

Борецька Ганна Едуардівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та методики
навчання іноземних мов

Київський національний лінгвістичний університет

ORCID iD: 0000-0002-7052-9191

hanna.boretska@knlu.edu.ua

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА: РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ РОБОТОДАВЦІВ ТА СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглянуто питання вдосконалення якості практичної підготовки майбутніх учителів англійської мови, описано особливості організації і проведення виробничої педагогічної практики для студентів спеціальності 014 Середня освіта. Обґрунтовано доцільність анкетування роботодавців та практикантів під час проходження педагогічної практики з метою виявлення рівня мовної та методичної підготовки здобувачів вищої освіти та їх готовності до здійснення професійної діяльності. Описано методи та інструменти анкетування, зазначено важливість співпраці з роботодавцями та отримання зворотного зв'язку для подальшого вдосконалення практичної підготовки студентів. Укладено анкети, які містять питання щодо рівня професійної підготовки та рівня сформованості соціальних умінь (soft skills) практикантів, наведено приклади таких анкет для роботодавців та студентів. Уміщено опис результатів анкетування, приклади відповідей опитуваних та аналіз результатів опитування. Проведене анкетування дозволило діагностувати та описати труднощі, які можуть виникнути в майбутніх вчителів англійської мови під час педагогічної практики. Зроблено висновки щодо шляхів підвищення якості підготовки студентів до професійної діяльності.

Ключові слова: педагогічна практика; майбутні вчителі англійської мови; роботодавці; анкетування; професійні якості; соціальні вміння (soft skills).

Boretska, Hanna,

Doctor of Pedagogy,

Associate Professor of the Department

of Pedagogy and Foreign Language Teaching Methods,

Kyiv National Linguistic University,

ORCID iD: 0000-0002-7052-9191

hanna.boretska@knlu.edu.ua

TEACHING PRACTICE: SURVEY RESULTS OF EMPLOYERS AND STUDENTS IN THE CONTEXT OF PRE-SERVICE ENGLISH TEACHERS' TRAINING

The article examines the issue of improving the quality of practical training of pre-service English language teachers and describes the features of the organizing and implementing teaching practice for students majoring in specialty 014 Secondary Education. The expediency of surveying employers and pre-service teachers during teaching practice to identify the language and methodological education levels of the students and their readiness for professional

activities is substantiated. The publication describes survey methods and tools, emphasizing the importance of collaboration with employers and receiving feedback for further improvement of pre-service teacher training. Surveys are compiled, featuring questions on pre-service teachers' professional readiness and the development of soft skills, with examples of such surveys for both employers and students provided. The article includes a description of survey results, examples of respondents' answers, and an analysis of the survey outcomes. The conducted survey made it possible to diagnose and describe the challenges that pre-service English language teachers may face during teaching practice. Conclusions are drawn regarding ways to enhance the quality of pre-service teacher preparation for professional activities.

Key words: teaching practice; pre-service English language teachers; employers; surveys; professional qualities; soft skills.

Постановка проблеми. Згідно з освітніми програмами, розміщеними на сторінці навчально-методичного відділу сайту КНЛУ (2023), виробнича педагогічна практика з іноземної мови є обов'язковим компонентом таких програм спеціальності 014 Середня освіта і черговим етапом наскрізної практичної педагогічної підготовки здобувачів вищої освіти після проходження навчальних педагогічних практик “Вступ до фаху”, “Освітні студії (педагогічний аспект)”, “Освітні студії (методичний аспект)”. До початку виробничої практики в майбутніх учителів англійської мови мають бути сформовані основні професійні та соціальні вміння (soft skills). І саме під час практики у співпраці з роботодавцями можна діагностувати рівень сформованості таких умінь у студентів, виявити переваги та недоліки програми, дізнатися про труднощі, з якими стикаються практиканти під час практики. Зробити це можна шляхом проведення анкетування роботодавців і практикантів та аналізу отриманих результатів.

Зауважимо, що характер нашого дослідження, а саме збір та аналіз даних анкетування, зумовив зосередження на Законі України “Про освіту” (2017), освітній програмі Іноземні мови та літератури, мето-

дика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (англійська мова і друга західноєвропейська мова), програмах практик та даних, отриманих під час анкетування роботодавців та студентів.

Метою статті є аналіз результатів анкетування роботодавців та майбутніх учителів англійської мови з метою визначення рівня практичної підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня та виявлення труднощів, з якими зіткнулися студенти-практиканти під час проходження виробничої педагогічної практики у 2023/2024 навчальному році.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічна практика посідає провідне місце в системі практичної підготовки вчителя іноземної мови (ІМ) та виконує важливу роль у формуванні всебічно освічених фахівців, є органічним складником освітнього процесу, забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх учителів із їхньою практичною діяльністю в закладах загальної середньої освіти різних типів. Протягом практики продовжується оволодіння студентами професійно-методичними вміннями вчителя ІМ в умовах реального педагогічного процесу.

Здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, що навчаються на *філологічному факультеті освітніх технологій* КНЛУ за освітньою програмою спеціальності 014 Середня освіта “Англійська мова і література, освітня програма Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (англійська мова і друга західноєвропейська мова)”, проходять виробничу педагогічну практику з першої ІМ у I семестрі 4 року навчання. Тривалість практики становить 4 тижні, загальний обсяг – 6 кредитів ЄКТС, формою підсумкового контролю є залік. Проводиться виробничу педагогічну практику в базових закладах загальної середньої освіти різного типу міста Києва, з якими КНЛУ завчасно укладає відповідні угоди. Тривалість дії такої угоди погоджують договірні сторони.

Незважаючи на стандартні цілі та вимоги до роботи студентів, викладені у посібнику “Педагогічна практика студентів у закладах загальної середньої освіти (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти)” (2020), кожна підпрактика має свої особливі риси, на формування яких впливає багато різних факторів, а саме: ситуація в країні, добір педагогічного колективу для здійснення керівництва студентами, рівень підготовки практикантів тощо. Особливості навчального року 2023/2024 зумовлені такими чинниками, як продовження воєнного часу на території України, часті оголошення тривоги у зв’язку із загрозами обстрілу або ракетною небезпекою, ракетні удари та удари бойових безпілотних літальних апаратів по столиці та по інших містах України. Проте більшість закладів загальної середньої освіти, серед яких і бази практики КНЛУ, з початку навчального року працювали у звичайному режимі. Деякі бази практики мали кілька

класів, що навчаються онлайн. Були і бази практики зі змішаним форматом навчання у зв’язку з недостатньою кількістю місць у сховищах, як, наприклад, Скандинавська гімназія, де кожний клас тиждень навчався у звичайному форматі в школі, а наступний тиждень – онлайн. Різноманітність режимів роботи баз практики дозволила ухвалити рішення про проходження виробничої педагогічної практики у форматі роботи школи. Здобувачам вищої освіти, які мають офіційний статус біженця і документально підтверджений прихисток в інших країнах, була надана можливість проходити практику онлайн. Усього виявилось 16 з 93 студентів IV курсу спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізація 014.021 Англійська мова і література, освітня програма Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (англійська мова і друга західноєвропейська мова), яким було дозволено проходити практику онлайн. Виробничу педагогічну практику з англійської мови тривала з 13 листопада по 8 грудня 2023 року. Базами практики стали спеціалізована школа I–III ступенів з поглибленим вивченням англійської мови № 85 м. Києва, спеціалізована школа I–III ступенів з поглибленим вивченням англійської мови № 125 м. Києва, спеціалізована школа I–III ступенів з поглибленим вивченням англійської мови № 135 м. Києва, Український коледж імені В. О. Сухомлинського (спеціалізована школа № 272) та Скандинавська гімназія.

Слід зазначити, що студенти, які прийшли на практику в листопаді 2023 року, з II по IV курс навчалися в КНЛУ онлайн і саме виробничу педагогічну практику виявилася першою діяльністю, яку більшість студентів проходила в закладах загальної середньої освіти, маючи реальне спілкування з колегами і учнями. Крім того, практика починалася та завершувалася до зимової сесії, а тому ще не були виставлені остаточні оцінки ні з англійської мови, ні з методики її викладання. У зв’язку з цим опитування роботодавців є надзвичайно важливим, оскільки його результати допоможуть виявити реальний рівень практичної підготовки майбутніх вчителів, указати на сильні сторони та можливі недоліки. В опитуванні взяли участь директори, завучі, учителі ЗЗСО, де проходили практику студенти філологічного факультету освітніх технологій, які навчаються за спеціальністю 014 Середня освіта, спеціалізація 014.021 Англійська мова і література. Опитування, проведене в Google Forms, містило звернення до роботодавців і низку питань стосовно мовної та методичної підготовки студентів-практикантів і їхніх соціальних навичок (soft skills). Анкета укладена нами на основі анкет, запропонованих *центром моніторингу якості освіти і освітньої діяльності КНЛУ*, з урахуванням вимог програми з педагогічної практики та визначених в освітній програмі загальних і фахових компетентностей.

Анкета для роботодавців

Київський національний лінгвістичний університет Філологічний факультет освітніх технологій
Шановні роботодавці, просимо вас взяти участь в опитуванні щодо якості підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Київському національному лінгвістичному університеті. Ваші відповіді будуть використані для вдосконалення освітньої діяльності в Університеті, а саме для підвищення якості теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів іноземної мови.
1. Оцініть загальний рівень підготовки практиканта: <ul style="list-style-type: none"> ☐ Високий ☐ Досить високий ☐ Середній ☐ Низький
2. Оцініть рівень володіння практикантами іноземною мовою (ІМ) від 1 до 5, де 1 – дуже низький рівень, а 5 – дуже високий рівень, за такими напрямками: <ul style="list-style-type: none"> ☐ Загальний рівень володіння ІМ ☐ Уміння формулювати інструкції та завдання до вправ ІМ ☐ Уміння користуватися ІМ, як засобом спілкування на уроці ☐ Уміння застосовувати ІМ для виправлення помилок учнів ☐ Уміння застосовувати ІМ для контролю рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності учнів ☐ Уміння застосовувати ІМ для проведення позакласної роботи
3. Оцініть рівень методичної підготовки практикантів від 1 до 5, де 1 – дуже низький рівень, а 5 – дуже високий рівень, за такими напрямками: <ul style="list-style-type: none"> ☐ Уміння укладати план-конспект уроку іноземної мови ☐ Уміння добирати та використовувати ефективні методи та технології навчання ☐ Уміння добирати та використовувати засоби навчання ☐ Уміння оцінювати результати навчання учнів ☐ Уміння розвивати критичне мислення в учнів
4. Оцініть рівень володіння практикантами вміннями готувати і проводити позакласні та виховні заходи: <ul style="list-style-type: none"> ☐ Високий ☐ Досить високий ☐ Середній ☐ Низький
5. Оцініть професійні якості та соціальні компетентності (soft skills) практикантів від 1 до 5, де 1 – дуже низький рівень, а 5 – дуже високий рівень, за такими критеріями: <ul style="list-style-type: none"> ☐ Рівень загальнотеоретичної підготовки ☐ Рівень практичної підготовки ☐ Готовність навчатися, уміння засвоювати нове в професії ☐ Комунікативні уміння ☐ Критичне мислення ☐ Стратегічне мислення ☐ Лідерські якості ☐ Емоційний інтелект і позитивне мислення ☐ Спрямованість на кінцевий результат ☐ Здатність працювати в колективі, команді ☐ Спрямованість на кар'єрне зростання і професійний розвиток ☐ Уміння самоорганізуватися
6. Чи знайомилися ви зі змістом освітніх програм (ОП) для спеціальностей 014 Середня освіта на сайті університету? https://knu.edu.ua/osvita/osvitno-profesiini-prohramy.html ☐ Так ☐ Ні
7. Чи є у вас пропозиції до змісту ОП і якщо так, то які?
8. Чи бажаєте ви продовжувати співпрацю з КНЛУ? ☐ Так ☐ Ні
Дякуємо за ваші відповіді!

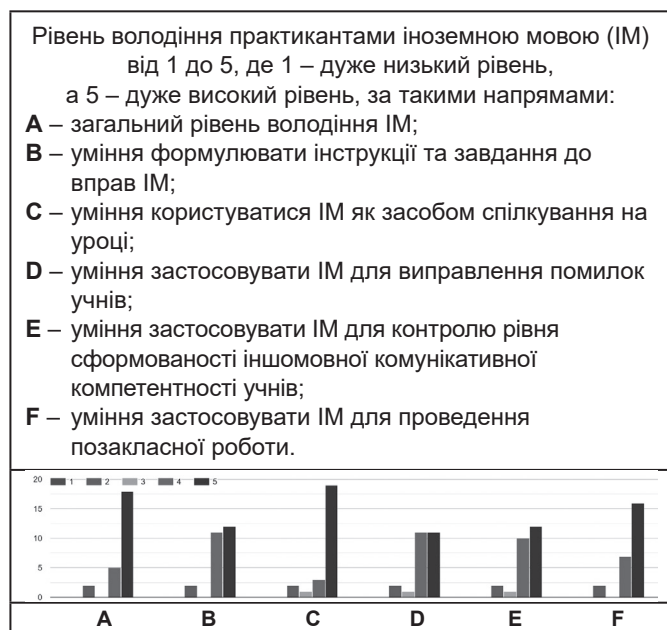
В анкетуванні взяли участь 25 роботодавців – директори, завучі шкіл та педагогічні працівники п'яти названих вище закладів загальної середньої освіти, у яких майбутні вчителі англійської мови проходили виробничу педагогічну практику в 2023/2024 навчальному році.

Перше питання анкети стосувалося визначення загального рівня підготовки майбутніх учителів англійської мови і показало, що 60 % роботодавців уважають рівень підготовки практикантів високим; 36 % роботодавців оцінюють його, як досить високий і 4 % опитуваних констатують середній рівень підготовки студентів.

Друге питання стосувалося мовної підготовки студентів, але було дещо ускладнено. Так, роботодавцям пропонували оцінити від 1 до 5 балів кожне з шести запропонованих тверджень (А, В, С, D, Е, F), які стосувалися використання ІМ для здійснення професійної діяльності (див. Діаграму 2). Згідно з відповідями роботодавців, студенти володіють ІМ на рівні, достатньому для здійснення професійної діяльності. Більшість респондентів, а саме 17 з 25 опитуваних, оцінили в найвищій 5 балів уміння студентів користуватися ІМ як засобом спілкування на уроці. Уміння застосовувати ІМ для контролю рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності учнів оцінили в 5 балів 15 респондентів. 17 роботодавців оцінили в 5 балів уміння застосовувати ІМ для проведення позакласної роботи. Водночас по кожному із запропонованих тверджень щодо володіння ІМ були і низькі оцінки, а саме 1 респондент оцінив у 2 бали загальне володіння студента ІМ, вміння формулювати інструкції та завдання до вправ та вміння застосовувати ІМ для проведення позакласної роботи. Два респонденти оцінили в 2 та 3 бали вміння студентів користуватися ІМ як засобом спілкування на уроці, вміння застосовувати ІМ для виправлення помилок учнів та вміння застосовувати ІМ для контролю рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності учнів. З відповідей роботодавців можна зробити висновок, що загалом студенти володіють ІМ на високому і достатньому рівні, уміють ефективно використовувати ІМ як засіб спілкування на уроці та застосовувати в позакласній роботі. Проте є і студенти, які стикаються із труднощами при формулюванні англійською мовою завдань та інструкцій до вправ, при застосуванні ІМ для виправлення помилок учнів у процесі контролю рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності учнів, на що і має бути спрямована увага викладачів іноземної мови та методики її викладання. Докладніше відповіді роботодавців представлені в таблиці.

Таблиця 1

Рівень мовної підготовки практикантів

Метою *третього питання* було визначення рівня методичної підготовки практикантів, задля чого роботодавці мали оцінити від 1 до 5 балів кожне з п'яти запропонованих тверджень (A, B, C, D, E) (див. табл. 2). На думку роботодавців, студенти добре та дуже добре вміють укладати плани-конспекти, добирати та використовувати ефективні методи і технології навчання, добирати та використовувати засоби навчання. Дещо складніше студентам оцінювати результати навчання учнів та розвивати критичне мислення на уроках ІМ. Як і у відповідях на питання, пов'язані з рівнем володіння ІМ, є поодинокі оцінки методичної підготовки студентів у 2 та 3 бали. Аналіз відповідей роботодавців показав, що рівень методичної підготовки студентів є досить високим, однак варто приділяти більше уваги таким темам, як вимоги до вправ та контроль рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності, а саме тренування у формулюванні завдань та інструкцій до вправ, ознайомлення з критеріями, способами та особливостями оцінювання в НУШ.

Майбутній учитель іноземної мови має бути готовим до проведення позакласної роботи як рідною мовою, так і ІМ. Проведення позакласних заходів передбачено і програмою педагогічної практики. Проте, на нашу думку, цьому виду діяльності приділялося недостатньо уваги протягом навчання, що було спричинено перенасиченістю програми та недостатньою кількістю практичних занять з методики навчання англійської мови. Саме тому до анкети було залучено питання щодо рівня володіння практикантами вміннями готувати та проводити позакласні та виховні заходи. Відповіді більшості роботодавців засвідчили, що студенти мають високий або достатній рівень підготовки до організації та проведення ви-

ховної роботи в школі, і лише в одній з 25 відповідей рівень підготовки студентів з цього питання був визначений як середній. Не було жодної відповіді, де б фіксувався низький рівень володіння практикантами вміннями готувати та проводити позакласні заходи. Докладніше результати відповідей на *четверте питання* представлені на рисунку 1.

Таблиця 2

Рівень методичної підготовки практикантів

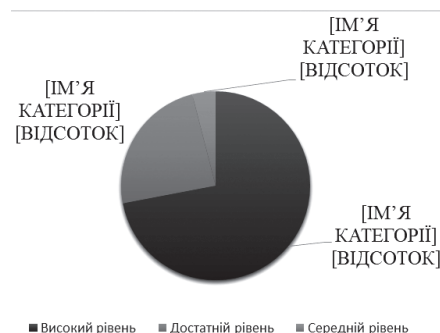
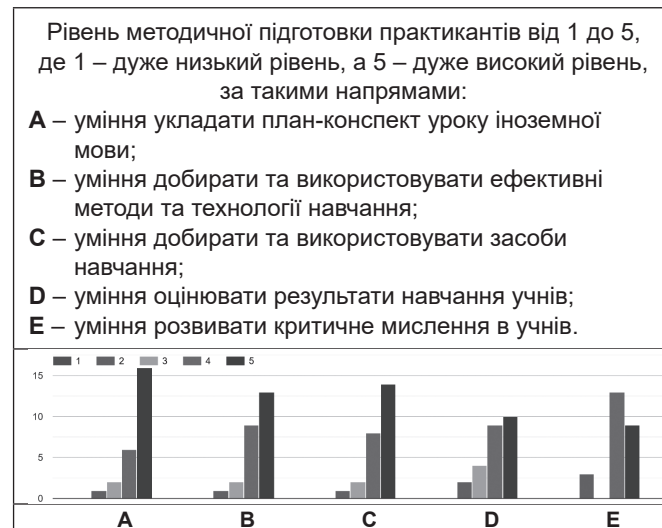

Рис. 1. Рівень володіння практикантами вміннями готувати та проводити позакласні заходи

П'яте питання анкети присвячено професійним якостям та соціальним компетентностям (soft skills) практикантів, для оцінки яких роботодавцям потрібно було обрати від 1 до 5 балів для кожної з 12 характеристик, які представлені в Таблиці 3. На думку більшості роботодавців, у практикантів на достатньому рівні розвинуті всі перераховані якості. Практиканти готові навчатися і засвоювати нове в професії, мають гарно розвинені комунікативні вміння, критичне мислення, емоційний інтелект і позитивне мислення, вміння самоорганізовуватися. На жаль, були і поодинокі відповіді, що засвідчили низький або середній рівень практичної підготовки студентів (2 відповіді), лідерських якостей (4 відповіді), емоційного інтелекту і позитивного мислення (1 відповідь) та спрямованості на кар'єрне зростання і професійний розвиток (3 відповіді).

Професійні якості та соціальні компетентності (soft skills) практикантів

Професійні якості та соціальні компетентності (soft skills) практикантів	Кількість балів роботодавців від 1 до 5, де 1 – дуже низький рівень, а 5 – дуже високий рівень					Разом
	1	2	3	4	5	
Рівень загальнотеоретичної підготовки			2	8	15	25
Рівень практичної підготовки		1	1	12	10	25
Готовність навчатися, уміння засвоювати нове в професії			1	4	20	25
Комунікативні уміння			2	4	19	25
Критичне мислення			2	6	17	25
Стратегічне мислення			2	9	14	25
Лідерські якості		1	3	10	11	25
Емоційний інтелект і позитивне мислення		1		7	17	25
Націленість на кінцевий результат			3	6	16	25
Здатність працювати в колективі, команді			1	8	16	25
Спрямованість на кар'єрне зростання і професійний розвиток		2	1	7	15	25
Уміння самоорганізуватися			2	6	17	25

Метою шостого питання було з'ясувати, чи знайомилися роботодавці зі змістом освітніх програм (ОП) для спеціальностей 014 Середня освіта на сайті університету. 86 % респондентів відповіли, що зі змістом ОП ознайомилися. На нашу думку, це високий показник, який є свідченням співпраці гарантів програм, членів експертних груп та стейкхолдерів-роботодавців, однак вважаємо за необхідне забезпечити подальший розвиток такої співпраці та організувати спільні засідання, консультації й обговорення програм з метою їх удосконалення.

Сьоме питання було присвячено намірам роботодавців щодо подальшої співпраці з КНЛУ. 96 % роботодавців обрали продовження співпраці і 4 % висловили подяку, що також можна вважати бажанням співпрацювати (див. рис. 2).

Опитування роботодавців засвідчило високий рівень підготовки майбутніх учителів англійської мови до здійснення професійної діяльності та готовність продовжувати співпрацю з КНЛУ, проте результати анкетування роботодавців вказали і на певні недоліки підготовки, які мають бути обговорені та усунені. Водночас для отримання повної картини щодо практичної підготовки студентів потрібно було дізнатися і думку самих студентів, що й було реалізовано після завершення педагогіч-

ної практики. Анкетування студентів проведено в Google Forms. Воно містило звернення до студентів і низку питань, які стосувалися загальних вражень студентів, труднощів, з якими вони зіткнулися, а також пропозицій щодо поліпшення організації і проведення педпрактики. Анкета укладена нами на основі анкет, запропонованих *центром моніторингу якості освіти і освітньої діяльності КНЛУ*, з урахуванням вимог програми з педагогічної практики та визначених в освітній програмі загальних і фахових компетентностей.

Чи бажаєте Ви продовжувати співпрацю з КНЛУ?

25 відповідей

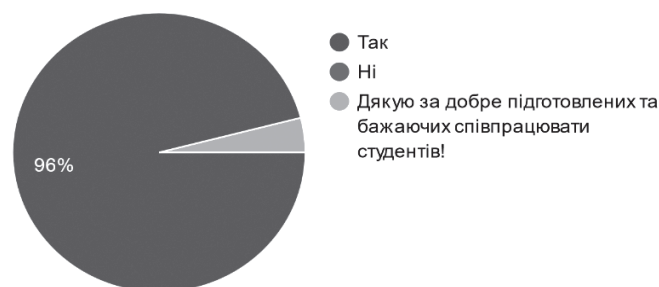

Рис. 2. Відповіді роботодавців щодо подальшої співпраці з КНЛУ

Анкета для студентів-практикантів
Шановні студенти, просимо вас узяти участь в опитуванні щодо якості підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Київському національному лінгвістичному університеті. Ваші відповіді будуть використані для удосконалення освітньої діяльності в Університеті, а саме для підвищення якості організації та проходження педагогічної практики.
1. Чи забезпечує зміст освітньої програми (набір нормативних та вибіркових навчальних дисциплін) вашу успішну діяльність за спеціальністю? ☐ так ☐ ні ☐ частково
2. Назвіть навчальні дисципліни, які, на вашу думку, найбільш актуальні для майбутньої спеціальності.
3. Які ваші професійні якості та соціальні компетентності (soft skills) набули особливого розвитку протягом практики? Оберіть три або більше варіантів відповіді. <ul style="list-style-type: none"> ☐ Рівень мовної підготовки ☐ Рівень методичної підготовки ☐ Готовність навчатися, вміння засвоювати нове в професії ☐ Комунікативні уміння ☐ Критичне мислення ☐ Лідерські якості ☐ Емоційний інтелект і позитивне мислення ☐ Спрямованість на кінцевий результат ☐ Здатність працювати в колективі, команді ☐ Спрямованість на кар'єрне зростання і професійний розвиток ☐ Уміння самоорганізуватися
4. Оцініть твердження від 1 до 5, де 1 – зовсім не погоджуюся, а 5 – повністю погоджуюся <ul style="list-style-type: none"> ☐ Протягом усієї практики вчитель ЗЗСО регулярно надавав консультації та поради, аналізував мої уроки і заходи ☐ Класи ЗЗСО мають сучасне обладнання та доступ до мережі інтернет, ми все використовували на уроках іноземної мови ☐ НМК з іноземної мови автентичний, сучасний та цікавий. Містить всі необхідні складники (підручник, зошит на друкованій основі, книга для вчителя, аудіо-, відеофонограми тощо) ☐ Керівники практики з КНЛУ регулярно були на зв'язку, надавали консультації та відповідали на запитання
5. З якими труднощами ви зіштовхнулися протягом педпрактики? Оберіть два або більше варіантів відповіді. <ul style="list-style-type: none"> ☐ Недостатній рівень моєї мовної підготовки ☐ Недостатній рівень моєї методичної підготовки ☐ Відсутність допомоги з боку керівників практики ☐ Відсутність допомоги з боку вчителя ☐ Занадто пасивні учні, не завжди бажали брати участь у роботі на уроці ☐ Було складно організувати і провести позакласні заходи ☐ У школі замалі кабінети – було складно відвідувати одногрупників ☐ Незручне розташування школи ☐ Часті тривоги, які збігалися з моїми уроками ☐ Невдалий розклад моїх уроків ☐ Практикою задоволений / задоволена. Труднощі були на початку практики, але їх подолали спільними зусиллями.
6. Чи варто Університету, на вашу думку, продовжувати контракт з ЗЗСО, де ви проходили практику? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Так, однозначно варто ☐ Так, але після усунення окремих недоліків у ЗЗСО ☐ Ні, не варто
7. Ваші рекомендації щодо підвищення якості організації педагогічної практики в КНЛУ.
Дякуємо за участь в анкетуванні!

В анкетуванні взяли участь 55 студентів IV курсу спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізація 014.021 Англійська мова і література, освітня програма Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (англійська мова і друга західноєвропейська мова), які на момент анкетування завершили проходження виробничої педагогічної практики з англійської мови в ЗЗСО.

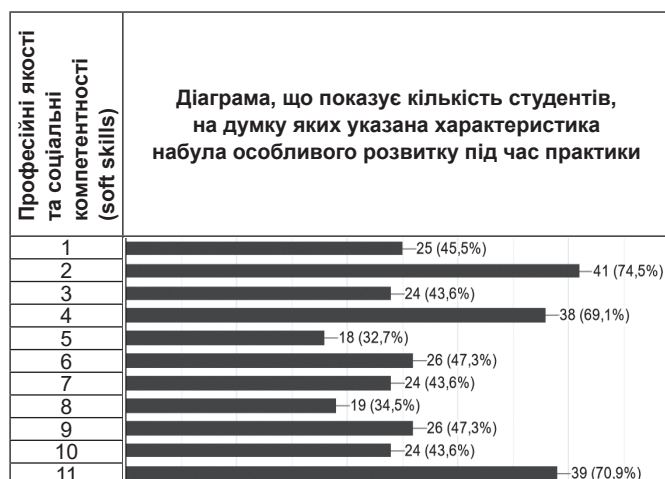
Перше питання стосувалося змісту освітньої програми. На думку 85,5 % студентів, програма забезпечує успішну діяльність за спеціальністю. Наступні питання анкети сформульовані таким чином, що мають на меті удокладнити компоненти освітньої програми і виявити причини, через які 14,5 % респондентів вважають, що освітня програма лише частково забезпечує діяльність студентів за спеціальністю.

Відповідаючи на друге запитання анкети, студенти мали назвати основні та вибіркові дисципліни, які є найактуальнішими для майбутньої спеціальності. Такими основними дисциплінами, на думку студентів, є: методика навчання англійської мови в ЗЗСО (52 відповіді), практика усного і писемного мовлення англійської мови (51 відповідь), психологія (18 відповідей), педагогіка (17 відповідей), практична граматики (7 відповідей), практична фонетика (6 відповідей). До актуальних вибіркових дисциплін студенти віднесли проєктне навчання англійської мови учнів ЗЗСО, розвиток критичного мислення на уроках англійської мови, тестування на уроках англійської мови, ораторське мистецтво в професійній діяльності вчителя. Також були більш загальні відповіді, у яких не була названа конкретна дисципліна, наприклад: *“Усі корисні по-своєму”, “Дисципліни, спрямовані на поліпшення методичної підготовки та поліпшення навичок роботи з різними онлайн-ресурсами, навчальними платформами”, “Дисципліни, пов’язані з безпосередньо педагогічною діяльністю”*.

Третє питання містило перелік професійних якостей та соціальних компетентностей (soft skills), серед яких студентам потрібно було обрати такі, що набули особливого розвитку під час практики. На думку студентів, педагогічна практика позитивно вплинула на розвиток усіх зазначених у переліку якостей (див. табл. 4), проте методичні вміння, уміння самоорганізуватися та комунікативні вміння набули найбільшого розвитку під час практики. Відзначили студенти і позитивний вплив педагогічної практики на розвиток лідерських якостей, емоційного інтелекту і позитивного мислення та спрямованості на кар'єрне зростання і професійний розвиток, тобто саме тих якостей, які, на думку роботодавців, потребували подальшого розвитку.

Таблиця 4

Професійні якості та соціальні компетентності (soft skills), які набули особливого розвитку під час практики, де 1 – рівень мовної підготовки; 2 – рівень методичної підготовки; 3 – готовність навчатися, уміння завоювати нове в професії; 4 – комунікативні уміння; 5 – критичне мислення; 6 – лідерські якості; 7 – емоційний інтелект і позитивне мислення; 8 – спрямованість на кінцевий результат; 9 – здатність працювати в колективі, команді; 10 – спрямованість на кар'єрне зростання і професійний розвиток; 11 – уміння самоорганізуватися.

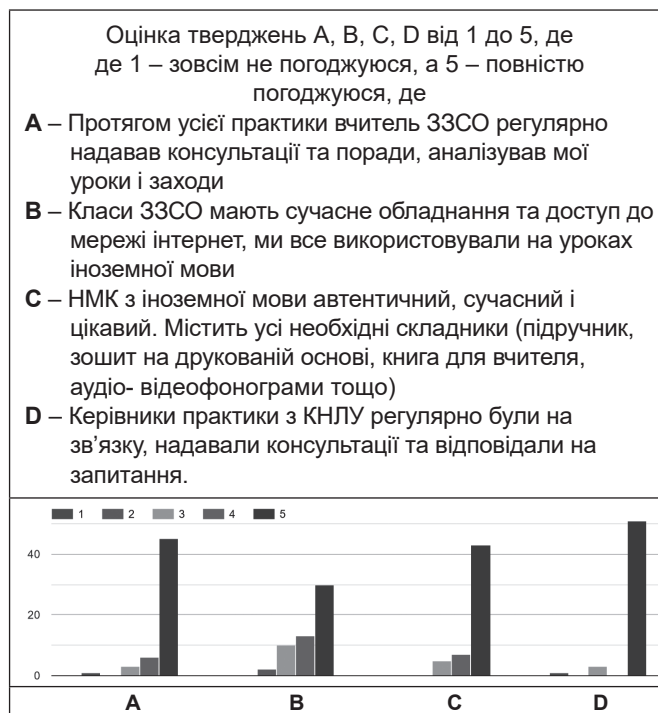

Для відповіді на *четверте питання* студенти мали оцінити чотири твердження (A, B, C, D), пов'язані із матеріально-технічним забезпеченням баз практики і комунікацією з учителями англійської мови та керівниками практики, від 1 до 5, де 1 – зовсім не погоджуюся, а 5 – повністю погоджуюся. Результати відповідей на це питання показали, що більшість студентів задоволені рівнем комунікації з керівниками практики з КНЛУ та вчителями, які були на зв'язку, консультували, відповідали на запитання студентів. На жаль, маємо негативну оцінку рівня комунікації від одного респондента, що потребує з'ясування причин. Проте на суб'єктивність такої відповіді може вказувати факт, що 52 з 55 студентів повністю погодилися з твердженням “Керівники практики з КНЛУ регулярно були на зв'язку, надавали консультації та відповідали на запитання” (див. табл. 5).

П'яте питання стосувалося труднощів, які виникли в студентів протягом практики. Перелік можливих труднощів був укладений на основі досвіду групових методистів, керівників практики з психолого-педагогічних аспектів та опитувань випускників. Учасники анкетування мали обрати дві або більше відповіді, також можна було назвати труднощі, які не увійшли до переліку, але виникли протягом практики.

Таблиця 5

Оцінка студентами забезпечення баз практики та якості комунікації з учителями і керівниками практики

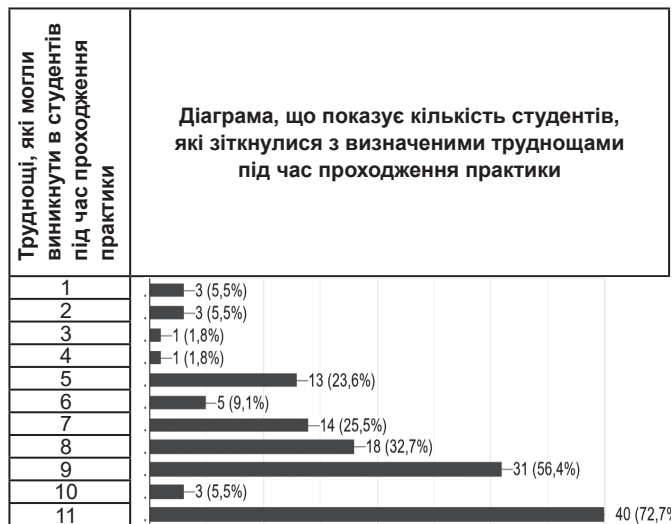
Більшість студентів-практикантів (40 відповідей з 55, тобто 72,7 % опитуваних) обрали варіант “*Практикою задоволений / задоволена. Труднощі були на початку практики, але їх подолали спільними зусиллями*”. Така відповідь, на нашу думку, є свідченням співпраці роботодавців та керівників практики КНЛУ і докладених зусиль усіх причетних: і вчителів англійської мови, і керівників практики, і, безумовно, самих практикантів. Серед труднощів, з якими зіткнулися студенти, були відзначені часті тривоги, які збігалися з уроками (31 відповідь, тобто 56,4 % опитаних). 18 практикантів (32,7 % опитуваних) відзначили незручне розташування баз практики, що, на нашу думку, є суб'єктивним показником, оскільки зручність / незручність розташування бази практики залежить від району проживання студента. До того ж відносно невелика тривалість практики (4 тижні) дозволяє при виборі бази практики враховувати важливіші вимоги, а саме: наявність професійного колективу, матеріально-технічне забезпечення тощо, ніж територіальне розташування. Ще 14 студентів поскаржилися на замалі кабінети в школі і пов'язані з цим незручності. Занадто пасивні учні, які не завжди брали участь у роботі на уроці, були в 13 практикантів. Серед труднощів, яких не було в переліку анкети, студенти назвали заняття з вибіркової дисципліни, які продовжувалися навіть під час практики (8 письмових відповідей та усні звернення студентів з цього приводу під час підсумкової конференції);

велика кількість звітної документації (2 відповіді); тайм-менеджмент уроку (1 відповідь). Докладніше пропонуємо результати відповідей на це питання в таблиці 6.

Таблиця 6

Результати опитування щодо труднощів, з якими студенти зіштовхнулися протягом педагогічної практики,

де: 1 – недостатній рівень мовної підготовки студента; 2 – недостатній рівень методичної підготовки студента; 3 – відсутність допомоги з боку керівників практики; 4 – відсутність допомоги з боку вчителя; 5 – занадто пасивні учні, не завжди бажали брати участь у роботі на уроці; 6 – було складно організувати і провести позакласні заходи; 7 – у школі замалі кабінети – було складно відвідувати одногрупників; 8 – незручне розташування школи; 9 – часті тривоги, які збігалися з моїми уроками; 10 – невдалий розклад моїх уроків; 11 – Практикою задоволений / задоволена. Труднощі були на початку практики, але їх подолали спільними зусиллями.

Шосте питання стосувалося думки студентів щодо продовження співпраці з базою практики. Більшість, а саме 48 студентів з 55, що становить 87,3 % респондентів, вважають, що з базою практики односторонньо варто продовжувати співпрацю. І це, на нашу думку, є гарним показником якісно дібраних баз практики. Ще 4 учасники опитування (7 %) рекомендують продовжити співпрацю, але після усунення деяких недоліків в ЗЗСО. 2 студенти (3,6 % опитаних) не рекомендують продовження співпраці з базою практики. Такі сигнали, безумовно, будуть взяті до уваги, і, за потреби, перелік баз практики буде змінено.

У сьомому питанні студентам пропонували висловити рекомендації щодо підвищення якості організації педагогічної практики в КНЛІУ. Із вдячністю до учасників опитування констатуємо, що була внесена велика кількість побажань і рекомендацій, багато з яких є слушними. Деякі рекомендації повторювалися у відповідях різних студентів. Так, най-

частіше згадувалася кількість звітної документації з пропозиціями зменшення. Наводимо тут рекомендації студентів зі збереженням стилю і орфографії авторів: “було забагато документації”, “зменшення кількості звітної документації, адже проводити було цікаво”, “менше документації”, “Багато документації, на конспекти, звіти і т.д. йде багато більше часу, ніж на проведення практики і підготовку до уроків. Але саме процесом практики задоволена”, “Занадто багато документації для заповнення, краще залишити кілька, але тих, які практикантам буде корисно заповнити для аналізу і професійного розвитку”, “Потрібно 100% зменшити кількість документації. Краще провести більшу кількість уроків. Так ми здобудемо більше досвіду, ніж написання непотрібних документів” тощо. Інша рекомендація стосувалася проведення занять з вибіркового дисциплін під час практики, що студенти зазначали і у відповідях на одне з попередніх запитань, пов’язаним з труднощами під час практики. Пропонуємо рекомендації студентів з цього питання (стиль і орфографію авторів збережено): “Були проблеми з відвідуванням вибіркового дисциплін і проходженням практики. Хотілося б відмежувати навчання і практики в школі”, “ситуація з вибілковими дисциплінами під час педагогічної практики”, “Було б чудово організувати процес проходження практики із відривом від навчання в університеті; також було б чудово організувати більше підготовки для проходження практики із другою іноземною мовою”, “Я мусила поєднувати практику з відвідуванням семінарів з однієї вибіркової дисципліни. Я вважаю, що практика повинна бути повністю з відривом від навчання”, “Забезпечити максимальний відрив практики від навчання. Процес педагогічної практики передбачає підготовку звітних документів, проведення і відвідування уроків – важко сидіти на двох стільцях, адже пари заважають повністю зануритися у процес підготовки, виконати все ефективно, розсіюється увага”, “Моя група зіткнулась із такою проблемою, як проведення пар під час проходження практики, а також наявність домашнього завдання (в невеликій кількості), котре потрібно було вже в перші дні після закінчення практики надсилати на оцінку. Звісно, це доставило нам дискомфорт і багато думок переплітались через велику кількість навантаження і всього, що потрібно було здати”, “Повністю призупинити навчальний процес в університеті під час проходження практики”, “Співпраця з іншими кафедрами, щоб не було непорозуміння з іншими предметами та вибілковими дисциплінами”.

Варто зазначити, що висловлені рекомендації більшості студентів стосуються: 1) зменшення кількості документації; 2) скасування занять з вибіркового дисциплін під час практики; 3) уведення до програми методики навчання другої іноземної мови.

Уважаємо, що рекомендації, висловлені студентами, є цілком слушними і потребують обговорень з метою внесення змін до програм практики і навчальних планів. Зауважимо також, що виробнича педагогічна практика проводиться з відривом від навчання, проте цього року мала місце ситуація, коли студенти обрали вибірково дисципліну з іншої ОП і були зараховані на курс разом зі студентами факультету германської філології та перекладу, які мали інший графік навчання, що й спричинило наявність занять під час практики. Очевидно, що викладачі вибірково дисциплін мають оптимізувати розклад занять, передбачивши відмінності в графіку виробничих практик у студентів різних факультетів.

Проте не всі рекомендації можуть бути враховані, наприклад, рекомендація *“Дозволяти проходити практику в рідному місті або недалеко у Києві, адже треба було дуже довго та далеко їхати. Було фізично важко, морально та фінансово відчувалась напруга!”*. Урахувати цю рекомендацію студента неможливо, оскільки можна проходити практику лише на базах практики, з якими укладено договори. Крім того, розташування бази практики в інших містах унеможливило б відвідування уроків студента груповим методистом, керівником практики з психолого-педагогічних аспектів та іншими практикантами.

Посеред рекомендацій були й такі дописи: *“Все чудово”, “Педагогічна практика була чудово організована”, “Все сподобалось, зауважень певних немає”, “Задоволена всім, усі керівники готові були допомогти в будь який час”, “Все було чудово організовано!”, “Все влаштовує”, “Все добре”*.

Приємно здивувало те, що навіть на завершальний розділ анкети, який не містив питання, а лише фразу *“Дякуємо за участь в анкетуванні!”*, студенти надали короткі відповіді, серед яких: *“І вам дякую за опитування!”*, *“Будь ласка”*, *“Дякую за можливість дати відгук”*, *“На здоров’я!”*, *“Дякую і вам!”*, *“😊”*, *“Дякую за можливість відчувати себе вчителем”*, *“А ми вам за увагу та цінування нашої думки”*, *“Дякую усім команді КНЛУ, викладачам, які організували цей процес, усе було на вищому рівні! Студенти розуміли, що їх чекає. Усі викладачі були на зв’язку і допомагали із вирішенням усіх питань”*, *“Дякую за можливість пройти практику в гарному колективі”*, *“Дякуємо за уважний підхід до організації педпрактики”*, *“При можливості було б добре проходити практику в цій же школі, де ми були (№ 85). Ми дуже подружилися з дітьми і легко знайшли спільну мову з вчителями. Плюс тут зручне розташування”*, *“Дякую університету, Скандинавській*

гімназії за таку чудову можливість, цей період буду згадувати завжди з позитивом”.

Результати дослідження. Результати анкетування можна вважати позитивною оцінкою професійної підготовки студентів IV курсу спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізація 014.021 Англійська мова і література, освітня програма Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (англійська мова і друга західноєвропейська мова), які проходили виробничу педагогічну практику з 13 листопада по 8 грудня 2023 року. Анкетування забезпечило зворотний зв’язок з роботодавцями і студентами, отримані результати вказали на переваги програми і всього процесу організації та проведення практики й певні недоліки, які мають бути усунені з метою підвищення рівня професійної підготовки майбутнього вчителя англійської мови.

Перспективи подальших розвиток убачаємо в діагностиці рівня готовності студентів до виробничої педагогічної практики з другої іноземної мови та зарубіжної літератури, яка є обов’язковим компонентом освітньої програми.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Закон України “Про освіту” № 2145-VIII від 05.09.2017 зі змінами 2024.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page#Text>
 Київський національний лінгвістичний університет. Освітня програма Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (англійська мова і друга західноєвропейська мова).
<https://knlu.edu.ua/osvita/osvitno-profesiini-prohramy.html>
 Соловей, М. І., Николаєва, С. Ю., Кудіна, В. В., Демчук В.С., Борецька Г.Е., & Таранік-Ткачук К.В. (2020). Педагогічна практика студентів у закладах загальної середньої освіти (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти): навчальний посібник. Видавничий центр КНЛУ.

REFERENCES

- Zakon Ukrainy “Pro osvitu”. № 2145-VIII vid 05.09.2017 zi zminamy 2024.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page#Text>
 Kyjivskij nacionalnij linghivistychnyj universytet. Osvitnja prohrama Inozemni movy ta literatury, metodyka navchannja inozemnykh mov i zarubizhnoji literatury (anghlisjska mova i drughha zakhidnojevropejska mova).
<https://knlu.edu.ua/osvita/osvitno-profesiini-prohramy.html>
 Solovej, M. I., Nikolajeva, S. Ju., Kudina, V. V., Demchuk V.S., Borecjska Gh.E., & Taranik-Tkachuk K.V. (2020). Pedagoghichna praktyka studentiv u zakladakh zaghaljnoji serednjoji osvity (pershyj (bakalavrsjkyj) rivenj vyshhoji osvity: navchaljnij posibnyk Kyjiv: Vydavnychij centr KNLU.

Отримано 05.12.23